Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра політичної соціології

ЗАТВЕРДЖЕНО

директор навчально-наукового інституту
соціології та медіакомунікацій

_____ Олена МУРАДЯН

«28» серпня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СВІТ-СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ТА (ПОСТ)КОЛОНІАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

рівень вищої освіти **бакалавр**
галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки**
спеціальність **054 Соціологія**
освітня програма **соціально-політичні та маркетингові дослідження**
вид дисципліни **за вибором**
ННІ **соціології та медіакомунікацій**

2026 / 2027 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою навчально-наукового інституту соціології та медіакомунікацій

“26” серпня 2026 року, протокол №6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:
Запорожченко Руслан Олександрович – доктор філософії з політології, доцент закладу вищої освіти кафедри політичної соціології ННІ соціології та медіакомунікацій.

Програму схвалено на засіданні кафедри політичної соціології

Протокол від “26” серпня 2026 року №1

Завідувач кафедри політичної соціології

_____ **Дмитро БОЙКО**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»

Гарант освітньо-професійної програми

_____ **Олена МУРАДЯН**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією ННІ соціології та медіакомунікацій

Протокол від “26” серпня 2026 року №1

Голова науково-методичної комісії ННІ соціології та медіакомунікацій

_____ **Юлія СОРОКА**
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни "*Світ-системний аналіз та (пост)колоніальні дослідження*" складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 054 Соціологія.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Світ-системний аналіз та (пост)колоніальні дослідження» є формування у здобувачів системного розуміння глобальних соціальних, економічних, політичних і культурних процесів крізь призму світ-системного та (пост)колоніального підходів; розвиток здатності критично аналізувати нерівності між суспільствами, регіонами та соціальними групами, історичні й сучасні форми колоніального та постколоніального панування, залежності, периферизації та нерівного обміну. Дисципліна спрямована на опанування студентами основних теоретико-методологічних засад світ-системного аналізу, постколоніальних і деколоніальних студій, а також на формування навичок застосування відповідного категоріального та аналітичного інструментарію для дослідження сучасних суспільних трансформацій, глобальних і локальних соціальних процесів та місця України у світовій системі.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- ознайомлення студентів з історією становлення, ключовими поняттями, теоретичними підходами та основними представниками світ-системного аналізу, постколоніальних і деколоніальних досліджень;
- формування розуміння принципів функціонування сучасної світ-системи, її історичної динаміки, взаємозв'язків між центром, напівпериферією та периферією;
- аналіз механізмів формування та відтворення глобальних соціальних, економічних, політичних і культурних нерівностей;
- вивчення історичних і сучасних форм колоніалізму, імперіалізму, неоколоніалізму та постколоніальної залежності;
- опанування основних категорій постколоніального аналізу, зокрема понять колоніальності, орієнталізму, субальтерності, культурної гегемонії, деколонізації;
- розвиток здатності критично аналізувати соціальні явища та процеси з урахуванням їхнього історичного, глобального та геополітичного контексту;
- формування навичок порівняльного аналізу суспільств і регіонів у контексті глобальної стратифікації та нерівномірності соціально-економічного розвитку;
- розвиток уміння застосовувати світ-системний та (пост)колоніальний підходи до аналізу українського суспільства, його історичного досвіду, соціокультурних трансформацій і позиції у глобальних процесах;
- формування здатності працювати з науковими текстами, критично оцінювати теоретичні аргументи, зіставляти різні дослідницькі підходи та обґрунтовувати власну аналітичну позицію;
- розвиток соціологічної уяви та критичного мислення, необхідних для комплексного осмислення взаємозв'язку глобальних структур і локальних соціальних процесів.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-й
Семестр	
7-й	-й
Лекції	
14 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
94 год.	год.
у тому числі індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально- понятійним апаратом соціології.
СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.
СК06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
СК07. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефахівців.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна
ПР01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.
ПР03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.
ПР04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.
ПР08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.
ПР11. Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефахівців.
ПР13. Відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв’язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.

1.8. Пререквізити: вказати перелік дисциплін, що передують вивченню даної дисципліни
«Історія України», «Політична історія», «Політологія», «Сучасні соціологічні теорії», «Політична соціологія», «Соціологія: основи теорії».

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Світ-системний аналіз як напрям соціологічної теорії.
Введення в основні поняття та проблематику світ-системного аналізу. Визначення його місця в структурі сучасного соціологічного знання та співвідношення з макросоціологією, історичною соціологією, політичною соціологією та соціологією глобалізації. Розгляд суспільства не як ізольованої національної системи, а як складової ширших транснаціональних та глобальних структур. Обговорення можливостей світ-системного підходу для аналізу соціальних змін, нерівностей та глобальних трансформацій.

Тема 2. Витоки світ-системного аналізу: від теорій модернізації до теорій залежності.
Розгляд інтелектуальних та історичних передумов виникнення світ-системного аналізу. Аналіз основних положень теорій модернізації, їхнього розуміння соціального розвитку та критики лінійних моделей суспільних змін. Ознайомлення з теоріями залежності та концепціями нерівномірного розвитку. Розгляд внеску Карла Маркса, Фернана Броделя, Андре Гундера Франка та інших дослідників у формування світ-системної перспективи.

Тема 3. Концепція капіталістичної світ-системи Іммануїла Валлерстайна.
Ознайомлення з основними положеннями світ-системної теорії Іммануїла Валлерстайна. Аналіз понять світ-система, світ-економіка, міні-система та світ-імперія. Розгляд структури капіталістичної світ-економіки та поділу на центр, напівperiферію і периферію. Аналіз міжнародного поділу праці, нерівного обміну та механізмів відтворення структурних нерівностей. Обговорення ролі держав, ринків, капіталу у функціонуванні світ-системи.

Тема 4. Центр, периферія та напівпериферія: глобальна соціальна нерівність.
Розгляд просторової та соціальної структури світ-системи через взаємодію центру, напівпериферії та периферії. Аналіз механізмів формування економічної, політичної та соціальної залежності між різними регіонами світу. Обговорення нерівного розподілу ресурсів, праці, капіталу, технологій та політичного впливу. Розгляд глобальної стратифікації як соціологічної проблеми та її зв’язку з класовою структурою, трудовою міграцією, нерівністю доходів і можливостей. Аналіз можливостей переходу суспільств між різними структурними позиціями у світ-системі.

Тема 5. Історична динаміка світ-системи: цикли, гегемонія та глобальні трансформації.
Аналіз історичного розвитку капіталістичної світ-системи та змін її просторової і політичної конфігурації. Розгляд понять циклів накопичення, системних криз, гегемонії та боротьби за домінування у світовій системі. Обговорення ролі держав-гегемонів та змін центрів економічної й політичної могутності. Ознайомлення з підходами Джованні Аррігі та інших представників світ-системної традиції. Аналіз глобалізації як історичного процесу та дискусій щодо сучасної трансформації світового порядку.

Тема 6. Колоніалізм, імперіалізм і постколоніальність у світ-системній перспективі.
Розгляд колоніалізму та імперіалізму як механізмів формування і розширення капіталістичної світ-системи. Аналіз взаємозв’язку колоніальної експансії, міжнародного поділу праці, економічної залежності та периферизації суспільств. Ознайомлення з основними положеннями постколоніальних і деколоніальних досліджень та їхнім співвідношенням зі світ-системним аналізом. Розгляд понять орієнталізму, колоніальності влади, культурної гегемонії та епістемічної нерівності. Обговорення того, як економічні та політичні ієрархії світ-системи поєднуються з культурними і символічними формами домінування.

Тема 7. Україна у світ-системі: соціологічний аналіз залежності, периферизації та соціальних трансформацій.

Застосування категоріального апарату світ-системного аналізу до дослідження українського суспільства. Обговорення місця України у глобальному та європейському поділі праці, її економічних, політичних і соціальних зв'язків із центрами світ-системи. Аналіз процесів периферизації та напівперіферійності, трудової міграції, демографічних змін, соціальної нерівності та залежності від глобальних ринків. Розгляд історичного досвіду України у контексті імперських і колоніальних відносин та дискусій про можливості застосування постколоніальної перспективи.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Світ-системний аналіз як напрям соціологічної теорії		2				16						
Тема 2. Витоки світ-системного аналізу: від теорій модернізації до теорій залежності		2	2			13						
Тема 3. Концепція капіталістичної світ-системи Іммануїла Валлерстайна		2	2			13						
Тема 4. Центр, периферія та напівperiферія: глобальна соціальна нерівність		2	2			13						
Тема 5. Історична динаміка світ-системи: цикли, гегемонія та глобальні трансформації		2	2			13						
Тема 6. Колоніалізм, імперіалізм і постколоніальність у світ-системній перспективі		2	2			13						
Тема 7. Україна у світ-системі: соціологічний аналіз залежності, периферизації та соціальних трансформацій		2	2			13						
Усього годин	**120**	**14**	**12**			**94**						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	**Хто є центром, а хто периферією? Мапування сучасної світ-системи.** Обговорення критеріїв, за якими суспільства можуть бути віднесені до центру, напівпериферії або периферії світ-системи. Аналіз економічних, соціальних, політичних і технологічних показників розвитку різних країн. Робота в малих групах із побудови умовної мапи сучасної світ-системи та аргументація позиції окремих держав у глобальній ієрархії. Дискусія про те, чи залишається модель «центр – напівпериферія – периферія» релевантною для аналізу XXI століття. **Інтерактивний формат:** командне мапування, робота зі статистичними показниками, короткі презентації та взаємна критика аргументів.	2
2	**Звідки насправді береться наш смартфон? Глобальні товарні ланцюги та нерівний обмін.** Аналіз глобальних виробничих і товарних ланцюгів на прикладі смартфона, одягу, кави, шоколаду, автомобіля або іншого повсякденного продукту. Визначення того, де видобувається сировина, де відбувається виробництво, де створюються технології, де концентрується прибуток і хто виконує найбільш низькооплачувану працю. Обговорення понять міжнародного поділу праці, нерівного обміну, глобального капіталу та залежності. **Інтерактивний формат:** студенти в групах «розбирають» один товар на глобальний ланцюг виробництва та створюють його соціологічну карту: ресурси – праця – виробництво – бренд – споживання – прибуток.	2
3	**Чи може периферія стати центром? Симуляція світ-системи.** Практичне осмислення механізмів функціонування світ-системи через рольову симуляцію. Студенти представляють умовні держави центру, напівпериферії та периферії з різними обсягами ресурсів, технологій, капіталу та політичного впливу. У процесі взаємодії команди укладають торговельні угоди, конкурують за ресурси, інвестиції та ринки, формують союзи та намагаються змінити власну позицію у світ-системі. Підсумкове обговорення структурних обмежень мобільності держав у глобальній ієрархії. **Інтерактивний формат:** рольова гра / симуляція міжнародної економічної взаємодії з подальшим соціологічним розбором результатів.	2
4	**Глобальна нерівність у цифрах: що показує статистика, а що вона приховує?** Аналіз глобальної соціальної нерівності на основі емпіричних даних. Порівняння показників доходів, бідності, тривалості життя, освіти, трудової міграції, доступу до технологій та концентрації капіталу в різних регіонах світу. Обговорення того, наскільки національні статистичні показники відображають реальну структуру глобальної нерівності. Інтерпретація даних із позицій світ-системного аналізу.	2

	Інтерактивний формат: робота з таблицями, графіками та міжнародними базами даних; кожна група отримує окремий індикатор і має пояснити його через категорії «центр», «периферія», «залежність» та «нерівний розвиток».	
5	**Колоніалізм закінчився чи змінив форму? Дебати про неоколоніалізм і глобальну залежність.** Обговорення сучасних форм економічної, політичної, культурної та інформаційної залежності. Аналіз дискусій про неоколоніалізм, боргову залежність, діяльність транснаціональних корпорацій, глобальні фінансові інституції, контроль над природними ресурсами та культурну гегемонію. Порівняння світ-системної, постколоніальної та деколоніальної інтерпретацій сучасних глобальних нерівностей. **Інтерактивний формат:** структуровані дебати. Одна група захищає тезу «колоніалізм переважно залишився в минулому», інша – «колоніальні відносини продовжують існувати в нових формах». Третя група виконує роль експертів і оцінює силу аргументів та використаних доказів.	2
6	**Де Україна у світ-системі? Соціологічна лабораторія.** Комплексний аналіз позиції України у сучасній світ-системі. Обговорення її місця у міжнародному поділі праці, глобальних економічних мережах, міграційних потоках та політичних структурах. Аналіз понять периферизації, напівпериферійності, залежності, мобільності та структурної трансформації на українському матеріалі. Розгляд різних аргументів щодо того, як історичні, економічні, політичні та воєнні процеси впливають на позицію України у глобальній системі. **Інтерактивний формат:** студенти працюють як «аналітичні центри». Кожна група готує коротку експертну позицію щодо місця України у світ-системі, використовуючи статистичні показники, теоретичні аргументи та порівняння з іншими країнами.	2
Разом		**12**

5. Завдання для самостійної робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Підготовка до семінарських занять, включаючи аналіз літератури, конспектування, вивчення візуалізаційних матеріалів, розробка презентаційних матеріалів тощо.	40
2	Підготовка до контрольних робіт, які передбачені навчальним планом і які проводяться у вигляді (1) аналітичного есе, (2) аналітичної записки, (3) тестової методики (на вибір викладача).	40
3	Підготовка до заліку, повторення вивченого матеріалу, опрацювання різноманітних завдань та тестів.	14
Разом		**94**

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені навчальним планом.

7. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни «Світ-системний аналіз та (пост)колоніальні дослідження» використовуються традиційні та інтерактивні методи навчання, орієнтовані на формування критичного мислення, аналітичних навичок та здатності застосовувати теоретичні підходи до аналізу сучасних соціальних процесів.

Основними методами навчання є: лекція з елементами проблемного викладу та дискусії; пояснення, бесіда, коментоване читання та обговорення наукових текстів; проблемно-пошуковий метод; метод кейс-стаді; аналіз конкретних соціальних, економічних, політичних та культурних кейсів; робота зі статистичними, візуальними та картографічними матеріалами; порівняльний аналіз країн, регіонів і соціальних процесів; групова та індивідуальна аналітична робота; дискусії та структуровані дебати; рольові ігри та навчальні симуляції; робота в малих групах; підготовка і презентація студентських міні-досліджень; аналіз глобальних виробничих ланцюгів та соціальних нерівностей; самостійне опрацювання наукової літератури та аналітичних матеріалів; рефлексивне обговорення та аргументоване формулювання власної соціологічної позиції.

Застосування зазначених методів спрямоване на поєднання теоретичної підготовки з практичним аналізом емпіричних матеріалів, розвиток здатності студентів критично інтерпретувати глобальні соціальні процеси та використовувати категорії світ-системного і (пост)колоніального аналізу у професійній соціологічній діяльності.

8. Методи контролю

Контроль результатів навчання студентів здійснюється шляхом поєднання поточного, модульного та підсумкового контролю. Поточний контроль здійснюється у процесі семінарських занять та виконання завдань самостійної роботи і передбачає: усне опитування та участь у тематичних дискусіях; оцінювання активності та аргументованості участі у семінарських заняттях; виконання індивідуальних і групових аналітичних завдань; участь у дебатах, рольових іграх та навчальних симуляціях; презентацію результатів групової та індивідуальної роботи; аналіз соціологічних, статистичних і візуальних даних; підготовку аналітичних записок, есе та коротких письмових робіт; критичний аналіз наукових текстів; виконання завдань із застосування категорій світ-системного та (пост)колоніального аналізу до конкретних соціальних явищ і кейсів; тестування з основних понять, теоретичних підходів та персоналій курсу.

Контрольна робота у вигляді творчого медіпроєкту

Підготовка творчого медіапроєкту, спрямованого на застосування категоріального апарату світ-системного аналізу та (пост)колоніальних досліджень до інтерпретації конкретних соціальних явищ і процесів. Завдання може виконуватися у форматі короткого відеоролика, відеоінтерв'ю, міні-документального сюжету, подкасту, серії інтерв'ю або цифрового сторітелінгу. Тематика роботи може охоплювати проблеми глобальної та локальної нерівності, трудової міграції, міжнародного поділу праці, глобальних виробничих ланцюгів, споживання, мобільності, культурного домінування, периферизації та місця України у сучасній світ-системі.

Під час виконання завдання студенти мають зібрати та представити власний емпіричний матеріал, зокрема інтерв'ю, спостереження, візуальні матеріали, статистичні дані або аналіз конкретного соціального кейсу, та здійснити його соціологічну інтерпретацію із застосуванням основних понять дисципліни. Особлива увага приділяється здатності студентів пов'язувати індивідуальний або локальний досвід із ширшими глобальними структурами та процесами, виявляти механізми соціальної нерівності, залежності, мобільності та взаємодії центру, напівпериферії і периферії.

У разі обрання формату інтерв'ю студентам пропонується дослідити життєвий досвід осіб, пов'язаний із трудовою міграцією, навчанням або роботою за кордоном, професійною мобільністю, релокацією чи участю у міжнародних економічних і

соціальних процесах. За результатами інтерв'ю студенти мають не лише представити отриманий матеріал, а й здійснити його аналітичне осмислення через категорії світ-системного аналізу.

Результатом виконання завдання має стати творчий продукт, що поєднує емпіричний матеріал, соціологічний аналіз та аргументовані висновки щодо проявів і механізмів функціонування сучасної світ-системи у повсякденному житті.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання			Залікова робота	Сума
Робота на семінарських заняттях	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом		
30	30	60	40	100

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Критерій оцінювання	**Характеристика**	**Максимальна кількість балів**
Відповідність тематиці дисципліни та змістовність роботи	Чіткість постановки проблеми, її актуальність та відповідність проблематиці світ-системного аналізу і (пост)колоніальних досліджень	4
Застосування теоретичних понять і категорій курсу	Коректне використання понять і категорій світ-системного аналізу та (пост)колоніальних досліджень	4
Якість емпіричного матеріалу	Змістовність і релевантність інтерв'ю, спостережень, статистичних, візуальних або інших матеріалів	4
Аналітичність та аргументованість висновків	Здатність пов'язувати конкретний кейс із ширшими соціальними та глобальними процесами, логічність і самостійність інтерпретації	4
Творчість та якість представлення результатів	Оригінальність задуму, структурованість, зрозумілість, якість візуального або аудіовізуального представлення	4

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
0-49	не зараховано

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Під час вивчення навчальної дисципліни використання технологій штучного інтелекту (ШІ) здійснюється відповідно до Політики використання технологій штучного інтелекту Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. У межах дисципліни застосовуються такі моделі використання ШІ:

1. Модель «ШІ як асистент».

Під час підготовки до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, рефератів, аналітичних оглядів та інших письмових робіт дозволяється використання ШІ для: пошуку та систематизації інформації, добору та первинного аналізу наукових джерел, пояснення складних понять, удосконалення структури тексту, перевірки граматики, стилю та оформлення, генерації ідей, плану роботи або прикладів.

Фінальний текст роботи, висновки, аналіз, інтерпретація результатів та прийняті рішення повинні бути самостійно підготовлені здобувачем освіти.

2. Модель «ШІ як інструмент».

Для окремих лабораторних, практичних, проєктних або дослідницьких робіт використання технологій штучного інтелекту може бути обов'язковою складовою виконання завдання. У таких випадках здобувачі освіти можуть використовувати генеративні моделі ШІ для: аналізу та підготовки даних, генерації, аналізу й оптимізації програмного коду, порівняння результатів роботи різних моделей ШІ, створення візуалізацій, схем або зображень, аналізу великих масивів даних. проведення експериментів із застосуванням сучасних інструментів штучного інтелекту.

Усі результати, отримані за допомогою ШІ, підлягають критичному аналізу, перевірці та доопрацюванню здобувачем освіти.

Декларування використання ШІ.

У разі використання технологій штучного інтелекту здобувач освіти зобов'язаний зазначити: назву сервісу або моделі ШІ; дату використання; характер допомоги (генерація ідей, пошук інформації, аналіз даних, генерація коду, редагування тексту тощо).

Недекларованe використання технологій штучного інтелекту або подання згенерованого ШІ матеріалу як власного результату навчальної діяльності розглядається як порушення принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

10. Рекомендована література

Основна література

1. Dygas, R. (Ed.). (2025). *The great convergence and the world system reconfiguration: Toward a new world order*. Springer.
2. Frank, A. G. (1967). *Capitalism and underdevelopment in Latin America: Historical studies of Chile and Brazil*. Monthly Review Press.
3. Hayden, P., & el-Ojeili, C. (Eds.). (2023). *The Anthem companion to Immanuel Wallerstein*. Anthem Press.
4. Rodriguez, N. (2023). *Capitalism and migration: The rise of hegemony in the world-system*. Springer.
5. Wallerstein, I. (2004). *World-systems analysis: An introduction*. Duke University Press.

Допоміжна література

Світ-системний аналіз, теорії залежності та історична соціологія

6. Abu-Lughod, J. L. (1991). *Before European hegemony: The world system A.D. 1250–1350*. Oxford University Press.
7. Amin, S. (1974). *Accumulation on a world scale: A critique of the theory of underdevelopment*. Monthly Review Press.
8. Arrighi, G. (2010). *The long twentieth century: Money, power, and the origins of our times*. Verso.

9. Arrighi, G., & Silver, B. J. (1999). *Chaos and governance in the modern world system*. University of Minnesota Press.
10. Cardoso, F. H., & Faletto, E. (1979). *Dependency and development in Latin America* (M. M. Urquidi, Trans.). University of California Press.
11. Chase-Dunn, C. (1998). *Global formation: Structures of the world-economy* (Updated ed.). Rowman & Littlefield.
12. Chase-Dunn, C., & Grimes, P. (1995). World-systems analysis. *Annual Review of Sociology, 21*, 387–417.
13. Chase-Dunn, C., & Hall, T. D. (1997). *Rise and demise: Comparing world-systems*. Westview Press.
14. Frank, A. G. (1998). *ReORIENT: Global economy in the Asian age*. University of California Press.
15. Hopkins, T. K., & Wallerstein, I. (1986). Commodity chains in the world-economy prior to 1800. *Review (Fernand Braudel Center), 10*(1), 157–170.
16. Silver, B. J. (2003). *Forces of labor: Workers' movements and globalization since 1870*. Cambridge University Press.
17. Wallerstein, I. (2011). *Historical capitalism with capitalist civilization*. Verso.
18. Wallerstein, I. (2011). *The modern world-system I: Capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century*. University of California Press.

Глобальні товарні ланцюги, нерівність і емпіричний світ-системний аналіз

16. Babones, S. (2005). The country-level income structure of the world-economy. *Journal of World-Systems Research, 11*(1), 29–55.
17. Clark, R., & Beckfield, J. (2009). A new trichotomous measure of world-system position using the international trade network. *International Journal of Comparative Sociology, 50*(1), 5–38.
18. Coe, N. M., & Yeung, H. W.-C. (2015). *Global production networks: Theorizing economic development in an interconnected world*. Oxford University Press.
19. Dorninger, C., Hornborg, A., Abson, D. J., von Wehrden, H., Schaffartzik, A., Giljum, S., Engler, J.-O., Feller, R. L., Hubacek, K., & Wieland, H. (2021). Global patterns of ecologically unequal exchange: Implications for sustainability in the 21st century. *Ecological Economics, 179*, 106824.
20. Frame, M. L. (2022). Ecological imperialism: A world-systems approach. *The American Journal of Economics and Sociology, 81*(3), 503–534.
21. Gereffi, G., & Korzeniewicz, M. (Eds.). (1994). *Commodity chains and global capitalism*. Praeger.
22. Gereffi, G., Humphrey, J., & Sturgeon, T. (2005). The governance of global value chains. *Review of International Political Economy, 12*(1), 78–104.
23. Hickel, J., Dorninger, C., Wieland, H., & Suwandi, I. (2022). Imperialist appropriation in the world economy: Drain from the Global South through unequal exchange, 1990–2015. *Global Environmental Change, 73*, 102467.
24. Hickel, J., Sullivan, D., & Zoomkawala, H. (2021). Plunder in the post-colonial era: Quantifying drain from the Global South through unequal exchange, 1960–2018. *New Political Economy, 26*(6), 1030–1047.
25. Hornborg, A. (1998). Towards an ecological theory of unequal exchange: Articulating world system theory and ecological economics. *Ecological Economics, 25*(1), 127–136.
26. Hough, P. A. (2022). *At the margins of the global market: Making commodities, workers, and crisis in rural Colombia*. Cambridge University Press.
27. Hung, H.-F. (2021). Recent trends in global economic inequality. *Annual Review of Sociology, 47*, 349–367.
28. Korzeniewicz, R. P., & Moran, T. P. (2009). *Unveiling inequality: A world-historical perspective*. Russell Sage Foundation.
29. Mahutga, M. C. (2006). The persistence of structural inequality? A network analysis of international trade, 1965–2000. *Social Forces, 84*(4), 1863–1889.

30. Milanovic, B. (2016). *Global inequality: A new approach for the age of globalization*. Harvard University Press.
31. Nathan, D., Bhattacharjee, S. S., Rahul, S., Kumar, P., Dahagani, I., Singh, S., & Swaminathan, P. (2022). *Reverse subsidies in global monopsony capitalism: Gender, labour, and environmental injustice in garment value chains*. Cambridge University Press.
32. Ricci, A. (2023). The political implications of unequal exchange: Towards a common agenda for global social movements. *Capitalism Nature Socialism*. Advance online publication.
33. Smith, D. A., & White, D. R. (1992). Structure and dynamics of the global economy: Network analysis of international trade 1965–1980. *Social Forces, 70*(4), 857–893.

Постколоніальні та деколоніальні дослідження

29. Bhambra, G. K. (2014). *Connected sociologies*. Bloomsbury Academic.
30. Chakrabarty, D. (2000). *Provincializing Europe: Postcolonial thought and historical difference*. Princeton University Press.
31. Go, J. (2016). *Postcolonial thought and social theory*. Oxford University Press.
32. Mignolo, W. D., & Walsh, C. E. (2018). *On decoloniality: Concepts, analytics, praxis*. Duke University Press.
33. Quijano, A. (2000). Coloniality of power and Eurocentrism in Latin America. *International Sociology, 15*(2), 215–232.
34. Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.
35. Spivak, G. C. (1988). Can the subaltern speak? In C. Nelson & L. Grossberg (Eds.), *Marxism and the interpretation of culture* (pp. 271–313). University of Illinois Press.

Україна та пострадянський простір у постколоніальній і деколоніальній перспективі

36. Biedarieva, S. (2025). *Ambicoloniality and war: The Ukrainian-Russian case*. Palgrave Macmillan.
37. Kotliuk, G. (2023). Colonization of minds: Ukraine between Russian colonialism and Western Orientalism. *Frontiers in Sociology, 8*, 1206320.
38. Tlostanova, M. (2018). *What does it mean to be post-Soviet? Decolonial art from the ruins of the Soviet Empire*. Duke University Press.
39. Гундорова, Т. (2013). *Транзитна культура: Симптоми постколоніальної травми*. Грані-Т.
40. Рябчук, М. (2011). *Постколоніальний синдром: Спостереження*. К.І.С.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

41. Journal of World-Systems Research
42. PEWS, American Sociological Association
43. World Inequality Database
44. World Inequality Lab
45. Our World in Data
46. Economic Inequality – Our World in Data